

ÎNTREBĂRI & RĂSPUNSURI

PROCESUL CIVIL

1. Ce este procesul civil?

Sunt situații în care suntem implicați în conflicte care nu pot fi soluționate pe cale amiabilă și este necesară intervenția instanței de judecată. Odată cu adresarea persoanei în instanța de judecată, se intenționează un proces civil.

Un proces civil cuprinde în sine toate acțiunile întreprinse de participanții la proces și instanța de judecată în legătură cu examinarea și soluționarea litigiului existent, pentru ca în final judecătorul să adopte o hotărâre, prin care dreptul va fi recunoscut, obligația va fi supusă executării silite sau prejudiciul va fi reparat.

2. Ce reprezintă instanța de judecată?

Potrivit articolului 114 din Constituția Republicii Moldova, justiția se desfășoară în numele legii numai de instanțele judecătorești. O instanță de judecată reprezintă unicul organ competent să desfășoare justiția. Potrivit legii, pentru anumite categorii de cauze pot funcționa judecătorii specializate, însă înființarea instanțelor extraordinare este interzisă.

Instanța de judecată desfășoară justiția în scopul apărării și realizării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. Altfel spus, o instanță de judecată este locul unde o persoană se adresează pentru apărarea drepturilor sale.

3. Care este sistemul instanțelor judecătorești din Republica Moldova?

Sistemul judiciar al țării noastre este format din instanțe judecătorești de drept comun și instanțe judecătorești specializate, repartizate pe trei niveluri. Sistemul instanțelor judecătorești de drept comun este alcătuit din următoarele instanțe:

- judecătorii – instanțe judecătorești de grad inferior, care funcționează în raioane și sectoare și judecă toate cauzele și cererile, în afară de cele date prin lege în competența altor instanțe;
- curți de apel – instanțe judecătorești de grad superior, care își exercită competența într-o circumscripție ce cuprinde mai multe judecătorii, formate din mai multe colegii, care judecă cauzele date prin lege în competența ei ca instanță de fond, apel și recurs;

- Curtea Supremă de Justiție – instanța judecătorească supremă, care asigură aplicarea corectă și uniformă a legislației de către toate instanțele judecătorești, în cadrul căreia funcționează trei colegii specializate (civil și de contencios administrativ, economic și penal), care judecă cauzele date prin lege în competența ei ca instanță de recurs.

Pe lângă instanțele judecătorești de drept comun, funcționează și instanțe specializate, și-anume:

- Judecătoria Militară;
- Judecătoria Comercială de Circumscripție.

Judecătoria Militară și Judecătoria Comercială de Circumscripție judecă cauzele date în competența lor prin lege și își desfășoară activitatea conform normelor generale de organizare judecătorească, cu excepțiile prevăzute de lege.

4. Cine sunt participanții la procesul civil?

Participanții la procesul civil sunt acele persoane care au un litigiu cu privire la un drept pentru rezolvarea căruia este necesar să se adreseze instanței de judecată. Persoana care formulează pretențiile se numește „reclamant”, iar persoana împotriva căreia se formulează pretențiile se numește „pârât”.

Denumirea de părți este valabilă atât pentru faza judecării, cât și pentru faza executării silite, numai că, în anumite faze ale procesului, părțile poartă denumiri specifice, și-anume:

- la prima judecată părțile se numesc reclamant și pârât;
- în faza de judecată a apelului, părțile se numesc apelant și intimat;
- la judecata în recurs, părțile se numesc recurent și intimat;
- la judecata unei cereri de revizuire, părțile se numesc revizuent și intimat;
- în cazul executării silite, părțile poartă denumirea de creditor și debitor.

5. Cine este reclamantul?

Reclamantul este persoana al cărei drept sau interes legitim se susține că este încălcat sau contestat și, prin urmare, care solicită apărarea sau recunoașterea lui în instanța de judecată. Altfel spus, reclamantul este persoana la cererea căreia se intentează procesul civil și care înaintează pretenții.

6. Care sunt condițiile pentru a dobândi calitatea de reclamant?

Pentru a dobândi calitatea de reclamant sunt necesare întrunirea următoarele condiții:

- în primul rând, dreptul care se consideră a fi încălcat trebuie să aparțină persoanei care se adresează în judecată, or, nu este posibilă solicitarea intentării unui proces în vederea apărării unui drept care nu ne aparține nouă, decât în cazurile prevăzute expres de lege;
- în al doilea rând, trebuie să se dispună de capacitate procesuală de exercițiu deplină, adică de posibilitatea recunoscută de lege de a se adresa în instanță și de a se apăra de sine stătător drepturile în fața acesteia.

7. Când intervine reprezentarea?

Reprezentarea intervine în cazul minorilor care nu au împlinit vârsta de 14 ani și al persoanelor supuse măsurii de ocrotire judiciară sub forma tutelei. Drepturile minorilor cu vârsta între 14 și 18 ani sunt apărate în instanța judecătorească de părinții, părinții adoptivi sau curatorii lor, instanța fiind obligată să introducă în astfel de pricini minorii. În aceste cazuri are loc asistarea, ca mod de reprezentare.

Minorul care a atins vârsta de 16 ani poate să-și exercite personal drepturile procedurale și să-și îndeplinească obligațiile procedurale de sine stătător în cazul declarării capacității depline de exercițiu (emancipării) sau al încheierii căsătoriei. Capacitatea procesuală de folosință și exercițiu a persoanelor juridice este dobândită din momentul înregistrării și pierdută din momentul radierii din Registrul de stat.

8. Cine este pârâtul?

Pârâtul este persoana împotriva căreia se pornește procesul civil în instanța de judecată, ca fiind prezumată că ar fi încălcat sau contestat dreptul reclamantului. Calitatea de pârât trebuie să o aibă persoana pe seama căreia legea pune obligația de a repara prejudiciul cauzat prin neexecutarea unei obligații sau încălcarea unui drept. Or, nu întotdeauna autorul prejudiciului poartă obligația de a-l repara.

9. Ce este coparticiparea procesuală?

Coparticiparea procesuală reprezintă participarea concomitentă de partea reclamantului și/sau a pârâtului a mai multor subiecți, interesele și pretențiile cărora nu se exclud reciproc. O acțiune poate fi intentată în comun de mai mulți reclamanți sau împotriva mai multor pârâți. În astfel de cazuri, are loc coparticiparea procesuală.

Instituția coparticipării procesuale nu schimbă numărul părților. Chiar dacă o acțiune poate fi înaintată în comun de mai mulți reclamanți sau împotriva mai multor pârâți, în cadrul procesului rămân doar două părți cu interese contradictorii. Coparticipanții, în funcție de partea cui participă în proces, se numesc coreclamanți sau copârâți.

10. Care este scopul coparticipării?

Scopul coparticipării procesuale este de a nu admite ca drepturile altor persoane să fie afectate prin soluționarea cauzei și de a optimiza examinarea și soluționarea justă a anumitor cauze civile. Coparticiparea procesuală contribuie la concentrarea în cadrul aceluiași proces a tuturor probelor, fapt care exclude emiterea de hotărâri contradictorii în cazul unor cauze similare după obiect și teme.

11. În ce situații coparticiparea este obligatorie?

Există situații când coparticiparea este obligatorie, fiind impusă prin lege. În astfel de cazuri, examinarea și soluționarea litigiului în lipsa unui coreclamant sau copârât ori examinarea separată a cauzelor este imposibilă. Coparticiparea obligatorie se produce în cazurile în care are loc examinarea litigiilor ce rezultă din raporturile de proprietate comună (vor participa toți coproprietarii), relațiile de moștenire (de exemplu, împărțirea masei succesoriale), litigii locative (de exemplu, anularea bonului de repartitie a spațiului locativ în cazul în care există mai mulți chiriași majori), apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale (acțiunile se vor înainta împotriva autorului și a publicației).

12. În ce situații coparticiparea este facultativă?

Coparticiparea facultativă are loc în situațiile în care participarea la judecarea cauzei a unuia sau a mai multor coparticipanți poate avea loc, adică în mod normal pretențiile pot fi examinate și separat, dar persoanele interesate solicită judecării examinarea în comun a pretențiilor înaintate.

13. Ce drepturi au părțile în procesul civil?

Drepturile generale sunt caracteristice tuturor participanților la proces (specificate în art. 56 din Codul de procedură civilă), nu doar părților, și sunt următoarele:

- să ia cunoștință de materialele dosarului;
- să facă extrase și copii de pe ele;
- să solicite recuzări;
- să prezinte probe și să participe la cercetarea lor;
- să pună întrebări altor participanți la proces, martorilor, experților și specialiștilor;
- să formuleze cereri;
- să reclame probe;
- să dea instanței explicații orale și scrise;
- să expună argumente și păreri asupra problemelor care apar la examinarea dosarului;
- să înainteze obiecții împotriva demersurilor, argumentelor și considerentelor celorlalți participanți;
- să atace actele judiciare;
- să-și exercite toate drepturile procedurale acordate de legislația procedurală civilă.

14. Ce drepturi speciale au părțile în proces?

Părțile dispun și de anumite drepturi speciale (specificate în articolul 60 din Codul de procedură civilă), care nu sunt atribuite și altor participanți la proces. Astfel:

- reclamantul este în drept să modifice temeiul sau obiectul acțiunii, să mărească sau să reducă cuantumul pretențiilor din acțiune sau să renunțe la acțiune. Renunțarea poate fi parțială sau totală. Dacă reclamantul renunță la pretenții, procesul încetează;
- reclamantul are dreptul de a alege competența teritorială în cazurile prevăzute de lege;
- pârâtul este în drept să recunoască integral sau parțial pretențiile. Dacă pârâtul recunoaște pretențiile care-i sunt înaintate, procesul continuă până la adoptarea hotărârii;
- pârâtul mai are dreptul să înainteze împotriva reclamantului acțiunea reconvențională în condițiile specificate în art. 172 din Codul de procedură civilă;
- părțile pot încheia o tranzacție de împăcare, aceasta fiind o înțelegere prin care părțile își fac cedări reciproce.

15. Care sunt obligațiile părților în procesul civil?

Obligațiile părților în proces sunt următoarele:

- de a beneficia cu bună-credință de drepturile lor;
- de a respecta ordinea în cadrul ședinței de judecată;
- de a onora instanța de judecată;
- de a îndeplini obligațiile în ordinea și în termenele stabilite de lege sau de judecător;
- de a urmări desfășurarea procesului;
- de a anunța instanța de judecată despre schimbarea domiciliului după intentarea procesului, precum și despre motivele neprezentării în ședința de judecată.

16. Poate cineva interveni într-un proces deja pornit alături de reclamant sau pârât?

Alături de părți în cadrul procesului civil pot participa anumite persoane, ale căror drepturi și interese ar putea fi afectate prin hotărârea judecătorească adoptată în legătură cu soluționarea litigiului. Aceste persoane pot interveni în cadrul proceselor care au fost deja pornite la inițiativa reclamantului. Cauza admiterii de către lege a unei atare intervenții este faptul că aceste persoane sunt interesate în procesul respectiv din punctul de vedere al drepturilor lor. O astfel de categorie de participanți la proces sunt numiți intervenienți.

17. Cine sunt intervenienții în procesul civil ?

Intervenienții în procesul civil reprezintă acele persoane, participante la procesul civil, care au legătură cu litigiul și intervin sau sunt atrase într-un proces deja pornit între părțile inițiale având interes în desfășurarea procesului, astfel încât hotărârea judecătorească pronunțată în legătură cu soluționarea cauzei va influența drepturile sau obligațiile lor.

Participarea intervenienților permite examinarea în cadrul aceluiași proces a mai multor pretenții care se bazează pe aceleași probe, având loc o economie de timp. De asemenea, grație intervenienților, instanța de judecată examinează diferite circumstanțe care se referă la litigiu, evitându-se astfel emiterea de hotărâri care ar putea afecta drepturile și interesele altor persoane. Intervenienții sunt de două feluri: principali și accesorii.

18. Cine este intervenientul principal?

Intervenientul principal reprezintă o terță persoană, care intervine într-un proces deja pornit între reclamant și pârât, în vederea apărării unui drept sau interes al său, prin înaintarea pretențiilor proprii față de obiectul litigiului.

Intervenientul principal are drepturi și obligații de reclamant. Astfel, intervenientul principal poate înainta o acțiune, poate să administreze probe, să renunțe la pretenții, să încheie tranzacții de împăcare, să atace hotărârea, să ceară executarea acesteia și este obligat să achite taxa de stat.

19. Cine este intervenientul accesoriu?

Intervenientul accesoriu este acel participant care intervine sau este atras într-un proces deja pornit între părțile inițiale, pe lângă reclamant sau pârât, care este interesat de soarta procesului, fără a formula pretenții proprii față de obiectul litigiului.

Intervenientul accesoriu are toate drepturile și obligațiile procesuale ale părții căreia i se alătură. Astfel, el are dreptul de a prezenta probe, de a înainta demersuri, de a da explicații, de a pune întrebări, de a lua cuvântul în susțineri verbale, de a ataca hotărârea cu apel.

20. Cum are loc reprezentarea în procesul civil?

Reprezentarea judiciară este situația în care o persoană, numită reprezentant, care nu este parte a litigiului, îndeplinește actele procesuale într-un proces, în numele și în interesul altei persoane, numită reprezentat, care este subiect al litigiului, având calitatea de reclamant, pârât sau intervenient. Scopul urmărit de reprezentant, atunci când îndeplinește actele procedurale în numele și în interesul reprezentatului, este acordarea ajutorului juridic necesar acestuia din urmă, participând nemijlocit în proces sau asistându-l în proces și oferindu-i consultații, sfaturi și recomandări.

Prin ajutorul juridic acordat, reprezentantul contribuie la exercitarea drepturilor și obligațiilor procesuale ale persoanelor, care din cauza lipsei cunoștințelor juridice nu ar fi putut atinge rezultatul scontat. Pe lângă funcția de apărare a intereselor reprezentatului, mai exercită și funcția de contribuție la înfăptuirea justiției, ajutând în acest sens instanța de judecată la stabilirea adevărului, colectarea și aprecierea probelor, aplicarea corectă a normelor de drept, fapt care contribuie direct și la justa soluționare a cauzei.

21. Cine sunt reprezentanții legali?

Reprezentanți legali sunt:

- părinții, părinții adoptivi, tutorii, curatorii și alte persoane prevăzute de lege care apără în judecată drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanelor supuse unor măsuri de ocrotire judiciară;
- administratorii fiduciarți sau tutorii care apără drepturile persoanelor declarate dispărute fără urmă;
- custodele sau tutorele care apără drepturile și interesele legitime ale moștenitorilor, dacă moștenirea încă nu a fost acceptată de nimeni.

22. Cum are loc reprezentarea?

Reprezentarea judiciară legală se produce în virtutea prevederilor legale cu condiția existenței unor anumite fapte juridice. Reprezentantul legal îndeplinește în numele celui reprezentat toate actele procedurale pe care acesta din urmă are dreptul să le exercite, cu excepțiile stabilite de lege. Reprezentantul legal poate încredința unei persoane terțe reprezentarea în instanța judecătorească, însă instanța îl poate cita pentru a da explicații referitor la actele pe care le-a încheiat sau săvârșit în calitate de reprezentant legal.

23. Cum pot fi reprezentate interesele într-un proces civil printr-un avocat?

În procesul civil persoanele fizice își pot apăra interesele personal sau prin reprezentanți. Participarea personală în proces nu face ca persoana fizică să decadă din dreptul de a avea reprezentant. Persoana poate angaja un avocat pentru reprezentarea intereselor în fața instanței de judecată. Posibilitatea participării în proces a avocatului în calitate de reprezentant constituie una din garanțiile realizării dreptului constituțional la apărare și asigură realizarea drepturilor și obligațiilor procedurale ale participanților la proces, care din anumite motive nu pot sau pentru care este complicat să le realizeze personal.

Persoanele care nu dispun de suficiente mijloace pentru a angaja un avocat vor putea dispune de asistența gratuită a unui avocat, depunând în acest sens o cerere la Oficiul teritorial respectiv al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat.

24. Când instanța solicită în mod obligatoriu desemnarea unui avocat?

În conformitate cu art. 77 din Codul de procedură civilă, instanța judecătorească va solicita în mod obligatoriu Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea unui avocat pentru parte sau intervenient:

- în cazul în care partea sau intervenientul sunt lipsiți sau limitați în capacitatea de exercițiu și nu au reprezentanți legali sau dacă domiciliul pârâtului nu este cunoscut;
- dacă instanța constată un conflict de interese între reprezentant și reprezentatul lipsit ori limitat în capacitatea de exercițiu;
- dacă, după pornirea procesului privind limitarea persoanei în capacitatea de exercițiu sau declararea incapacității ei, aceasta nu este asistată în judecată de avocat;
- dacă persoana, a cărei spitalizare în staționarul de psihiatrie se cere, nu este reprezentată în judecată de avocat;
- la examinarea cererii victimei violenței în familie privind aplicarea măsurilor de protecție.

25. Poate participa procurorul într-un proces civil?

Pe lângă reclamant și pârât, intervenienți și reprezentanță, într-un proces civil mai pot participa și alți subiecți. Potrivit art. 55 din Codul de procedură civilă, procurorul se numără printre participanții la proces. Temeiurile participării procurorului în procesul civil sunt specificate limitativ de legislație.

În conformitate cu art. 71 al Codului de procedură civilă, procurorul participă la judecarea cauzelor civile în calitate de participant la proces doar dacă el însuși a depus cererea de chemare în judecată. Procurorul poate depune cererea de chemare în judecată pentru compensarea prejudiciului cauzat autorităților publice prin infracțiune, precum și pentru anularea actelor care au cauzat prejudiciul, în cazul încetării urmăririi penale sau neînceperii urmăririi penale. Cererea de chemare în judecată poate fi depusă indiferent de acordul autorității publice.

26. Ce drepturi și obligații are procurorul în cadrul procesului civil?

Procurorul care a intentat o acțiune are drepturile și obligațiile procedurale de reclamant, cu excepția dreptului de a încheia tranzacție și a obligației de a achita cheltuielile de judecată. Renunțarea procurorului la pretențiile înaintate în apărarea intereselor autorității publice nu o privează pe aceasta de dreptul de a cere examinarea pricinii în fond. Neprezentarea procurorului citat legal în ședința de judecată nu împiedică examinarea pricinii dacă autoritatea publică în interesele căreia a fost intentată acțiunea susține examinarea cauzei în lipsa procurorului. Totodată, renunțarea autorității publice la acțiunea intentată de procuror nu afectează examinarea pricinii dacă procurorul cere examinarea pricinii în fond.

27. Cine mai participă la procesul civil?

La procesul civil mai pot participa și persoane care contribuie la înfăptuirea justiției, și anume:

- expertul – persoană dezinteresată în soluționarea pricinii, care activează într-o instituție statală de expertiză judiciară sau a fost atestată, în modul stabilit, ca expert particular și este inclusă în Registrul de stat al experților;
- specialistul – persoană care este atrasă în proces pentru a da consultații sau explicații într-un anumit domeniu în care acesta este specializat sau în cazul în care este nevoie de ajutor tehnic;
- interpretul – persoană specializată în traducerea orală dintr-o limbă în alta și/sau în traducerea semnelor celor surzi, muți ori surdomuți, mijlocind astfel înțelegerea dintre două sau mai multe persoane;
- martorul – persoană care nu are interes în proces și căreia îi sunt cunoscute, direct sau indirect, fapte referitoare la pricină;
- grefierul – angajat în cadrul instanței de judecată care, la însărcinarea judecătorului, îndeplinește unele acte procedurale prin care contribuie la pregătirea și dezbaterile pricinii în ședința de judecată, înștiințează participanții la proces despre locul, data și ora dezbaterilor, verifică prezența lor în ședința de judecată, clarifică motivele neprezentării lor și le notifică judecătorului, întocmește procesul-verbal al ședinței, îndeplinește indicațiile judecătorului în vederea bunei organizări și desfășurări a procesului de judecată.

28. Ce este cererea de chemare în judecată?

Orice persoană care pretinde recunoașterea unui drept trebuie să se adreseze instanței de judecată. În acest sens, persoana depune o cerere de chemare în judecată la instanța competentă să judece pricina. Intentarea unui proces are loc numai în baza unei cereri depuse în formă scrisă. Instanța de judecată nu poate intenta din oficiu un proces civil în lipsa unei cereri de chemare în judecată. În procedurile ce vor urma pentru judecarea pricinii după depunerea cererii la instanță, persoana va fi citată în calitate de reclamant, iar persoana chemată în judecată va fi citată în calitate de pârât.

29. Ce trebuie să cuprindă cererea de chemare în judecată?

Forma, cuprinsul și actele care se anexează la cererea de chemare în judecată sunt reglementate de art. 166 și art. 167 din Codul de procedură civilă. Cererea trebuie să cuprindă datele personale și de identificare proprii și ale persoanei pe care o chemați în judecată, care se referă la: nume, prenume, domiciliu sau reședință, iar pentru persoanele juridice, datele bancare, codul fiscal, numele reprezentantului și adresa lui. Dacă nu se cunoaște domiciliul persoanei chemate în judecată, va

trebui să menționați în cerere această împrejurare și să prezentați dovezi instanței unde se va depune cererea, în sensul că ați făcut demersuri pentru aflarea domiciliului părții adverse.

După menționarea datelor personale și de identificare proprii și ale persoanei chemate în judecată, se indică dreptul ce se solicită a fi recunoscut de către pârât și ce îndreptățește la recunoașterea acestuia. Dacă pretențiile formulate în cerere sunt evaluabile, se indică valoarea care se pretinde.

Este recomandat de indicat textul de lege pe care se întemeiază cererea, însă această precizare nu este obligatorie întrucât calificarea acțiunii se va face de instanța sesizată cu judecarea procesului. De asemenea, trebuie de arătat dovezile pe care se sprijină dreptul pretins. În cazul în care sunt înscrisuri, trebuie anexate la cererea depusă.

30. Cum și unde se depune cererea de chemare în judecată?

După întocmirea cererii, aceasta se semnează, iar în situația în care cererea nu a fost formulată personal, aceasta va fi semnată de persoana care a întocmit-o, însă pentru aceasta este nevoie ca o asemenea împuternicire să fie expres prevăzută în procură. Cererea de chemare în judecată se poate depune personal sau prin reprezentant, fie prin poștă.

La primirea cererii de chemare în judecată, judecătorul verifică dacă aceasta întrunește exigențele prevăzute de lege. În caz contrar, reclamantul trebuie să facă imediat completările sau modificările cerute ori să depună copii de pe cerere și copii de pe înscrisurile pe care își întemeiază pretențiile. Când lichidarea imediată a neajunsurilor nu este posibilă, cererea se înregistrează în registrul de intrare a documentelor, iar reclamantului i se va acorda un termen pentru a aduce cererea în conformitate cu prevederile legii. Dacă cererea a fost primită prin poștă, reclamantului i se vor comunica în scris neajunsurile și mențiunea că acestea urmează să fie lichidate în interiorul termenului acordat. Dacă se constată îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru cererea de chemare în judecată, procesul își urmează cursul firesc.

31. Ce acte procesuale îndeplinește pârâtul în cadrul unui proces civil?

Dacă persoana a fost chemată în judecată în calitate de pârât într-o cauză civilă, aceasta are posibilitatea legală să se apere față de pretențiile reclamantului prin depunerea unei cereri, numită referință. Potrivit art. 186 din Codul de procedură civilă, în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbaterile judiciare, judecătorul propune pârâtului să prezinte în termen în judecată probele necesare și îi explică obligația de a depune referința împotriva acțiunii reclamantului. Astfel, depunerea referinței este obligatorie pentru toate categoriile de cauze judecate în ordinea procedurii contencioase, atât la judecata în prima instanță, cât și în instanța de apel și recurs.

32. Ce reprezintă referința?

În referință se indică instanța la care se depune aceasta, numele sau denumirea reclamantului și revendicările lui, obiecțiile procesuale și materiale pentru fiecare pretenție în parte, probele care dovedesc aceste obiecții, demersurile pârâtului, precum și alte date importante pentru soluționarea cauzei.

Ca și în cazul cererii de chemare în judecată, referința trebuie depusă în atâtea exemplare câți reclamanți sunt în cauză, plus un exemplar pentru instanță.

33. Ce este cererea reconvențională?

Acțiunea reconvențională constă într-o pretenție separată a pârâtului înaintată împotriva reclamantului ce urmează să fie examinată concomitent cu acțiunea principală. Aceasta poate fi înaintată până la finalizarea examinării cauzei în fond.

Art. 173 al Codului de procedură civilă prevede cazurile în care acțiunea reconvențională poate fi admisă spre examinare concomitent cu acțiunea principală. Aceste cazuri sunt următoarele:

- aceasta urmărește compensarea pretenției inițiale;
- admiterea ei exclude, total sau parțial, admiterea acțiunii inițiale;
- dacă ea și acțiunea inițială sunt în conexiune, iar judecarea lor simultană ar conduce la soluționarea rapidă și justă a litigiilor.

34. Care sunt etapele prin care trece un proces civil?

Procesul civil parcurge, în mod obișnuit (dar nu obligatoriu), două faze – judecata și executarea silită. Faza judecătii cuprinde: judecata în primă instanță și judecata în ordinea căilor de atac (apel și/sau recurs).

Indiferent că este în primă instanță sau în căile de atac, în principiu, judecata parcurge trei etape:

- etapa scrisă, care include întocmirea și depunerea cererii de chemare în judecată de către reclamant, întocmirea și depunerea referinței și/ sau a cererii reconvenționale de către pârât);
- etapa dezbaterilor judiciare, care constă în examinarea propriu-zisă a cauzei în ședința de judecată;
- etapa deliberării și pronunțării hotărârii judecătorești.

35. Cum are loc intentarea procesului civil?

Intentarea procesului civil o decide judecătorul căruia i-a fost repartizată cauza pentru examinare. În acest sens, judecătorul adoptă o încheiere în termen de 5 zile de la data depunerii cererii.

În cazul în care judecătorul va constata încălcări care nu permit intentarea procesului, el va dispune printr-o încheiere refuzul în primirea cererii sau restituirea, intentarea procesului neavând loc.

36. În ce constă pregătirea pricinii pentru examinare?

După ce primește cererea de chemare în judecată, judecătorul pregătește pricina pentru dezbateri judiciare pentru a asigura judecarea ei justă și promptă. Încheierea privind pregătirea pricinii pentru dezbateri judiciare se emite de către judecător, fără înștiințarea participanților la proces, în decursul a 5 zile de la data primirii cererii de chemare în judecată, cu enumerarea actelor care urmează a fi efectuate pentru pregătirea pricinii și cu indicarea termenelor de îndeplinire a lor.

Pregătirea pentru dezbateri judiciare este obligatorie pentru orice pricină civilă și are ca scop:

- precizarea legii care urmează a fi aplicată și determinarea raporturilor juridice dintre părți;

- constatarea circumstanțelor care au importanță pentru soluționarea justă a pricinii;
- stabilirea componenței participanților la proces și atragerea în proces a altor persoane;
- prezentarea probelor.

37. În ce constă asigurarea acțiunii?

Asigurarea acțiunii este un act procesual pe care îl decide instanța la solicitarea participanților la proces în situația în care pot apărea dificultăți în soluționarea cauzei sau executarea hotărârii ar deveni imposibilă.

Asigurarea acțiunii se admite în orice fază a procesului. Prin urmare, în cazul în care neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii ar crea dificultăți judecătorești sau ar face imposibilă executarea hotărârii judecătorești, la cererea participanților la proces, judecătorul sau instanța poate lua măsuri de asigurare a acțiunii. În vederea asigurării acțiunii, judecătorul sau instanța este în drept:

- să pună sechestru pe bunurile sau pe sumele de bani ale pârâtului, inclusiv pe cele care se află la alte persoane;
- să interzică pârâtului săvârșirea unor anumite acte;
- să interzică altor persoane săvârșirea unor anumite acte în privința obiectului în litigiu, inclusiv transmiterea de bunuri către pârât sau îndeplinirea unor alte obligații față de el;
- să suspende vânzarea bunurilor sechestrate în cazul intentării unei acțiuni de ridicare a sechestrului de pe ele (radierea din actul de inventar);
- să suspende urmărirea, întemeiată pe un document executoriu, contestat de către debitor pe cale judiciară;
- alte măsuri de asigurare a acțiunii care să corespundă scopurilor specificate în art. 174 din Codul de procedură civilă.

38. Cum se soluționează cererea de asigurare a acțiunii?

Cererea de asigurare a acțiunii se soluționează de judecător în ziua depunerii ei, fără a-l înștiința pe pârât și pe ceilalți participanți la proces. Privitor la asigurarea acțiunii, judecătorul pronunță o încheiere. Încheierea de asigurare a acțiunii se execută imediat, în ordinea stabilită pentru executarea actelor judecătorești. În baza încheierii de asigurare a acțiunii, judecătorul sau instanța eliberează titlul executoriu reclamantului, iar copia încheierii de asigurare a acțiunii, pârâtului.

Încheierile de asigurare a acțiunii pot fi atacate cu recurs în termen de 15 zile. Dacă încheierea de asigurare a acțiunii a fost emisă fără știrea persoanei, termenul de depunere a recursului se calculează din ziua în care persoana interesată a aflat despre pronunțarea încheierii. Depunerea recursului împotriva încheierii de asigurare a acțiunii nu suspendă executarea încheierii. În cazul încălcării interdicțiilor, vinovaților li se poate aplica o amendă. Pe lângă aceasta, reclamantul poate cere vinovaților repararea prejudiciului cauzat prin neexecutarea încheierii judecătorești de asigurare a acțiunii.

39. Cum are loc examinarea cauzei în cadrul dezbatărilor judiciare?

Judecarea pricinilor civile are loc în ședință de judecată, cu înștiințarea obligatorie a participanților la proces despre locul, data și ora ședinței. Atunci când cauza se judecă de către un singur judecător, acestuia i se atribuie obligația de a conduce ședința de judecată, numindu-se președinte al ședinței.

Iar în cazul în care completul de judecată este format din mai mulți judecători, atribuția de președinte al ședinței este atribuită unuia dintre ei.

Trebuie să cunoașteți că în partea pregătitoare a ședinței de judecată se vor întâmpla următoarele:

- la ora judecării pricinii, președintele ședinței deschide ședința și anunță procesul care se va judeca;
- grefierul raportează președintelui ședinței prezența persoanelor citate, motivul neprezentării celor absenți;
- judecătorul verifică identitatea persoanelor prezente, împuternicirile persoanelor cu funcții de răspundere și cele ale reprezentanților;
- martorii prezenți înainte de audierea lor sunt îndepărtați din sala de ședințe. Președintele ședinței de judecată ia măsuri ca martorii audiați să nu comunice cu cei neaudiați;
- președintele ședinței de judecată prezintă componența completului, numește persoanele care participă în calitate de expert, specialist, interpret, grefier și informează participanții despre dreptul lor de a face propuneri de recuzare și de abținere de la judecată;
- judecătorul explică participanților la proces drepturile și obligațiile lor procedurale, iar părților – și drepturile lor speciale;
- se soluționează cererile și demersurile participanților la proces pe care le au aceștia.

Partea care, din motive întemeiate, nu a prezentat în termenul stabilit de judecător, în cadrul pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare, probele necesare, le poate prezenta nemijlocit în ședința de judecată. Dacă nu poate depune imediat contraprobe, partea adversă este în drept să solicite amânarea procesului.

După aceasta, se purcede la examinarea propriu-zisă a dosarului, fiind efectuate următoarele:

- judecarea pricinii în fond începe cu un raport asupra pricinii, prezentat de judecător;
- după aceasta, judecătorul clarifică dacă reclamantul își susține pretențiile, dacă pârâtul recunoaște pretențiile reclamantului și dacă părțile doresc să încheie procesul cu o tranzacție de împăcare;
- după prezentarea raportului asupra pricinii, instanța judecătorească ascultă explicațiile reclamantului și ale intervenientului care participă din partea reclamantului, ale pârâtului și ale intervenientului care participă din partea pârâtului, precum și ale celorlalți participanți la proces. Participanții la proces au dreptul să-și pună reciproc întrebări. Judecătorii au dreptul să pună participanților la proces întrebări în orice moment al explicațiilor acestora. Președintele ședinței poate acorda de mai multe ori cuvânt părților, după caz;
- după ce ascultă explicațiile participanților la proces, instanța judecătorească, luând în considerare opinia acestora, stabilește consecutivitatea cercetării probelor, care poate fi modificată ulterior. De regulă, în primul rând sunt audiați martorii;
- după examinarea tuturor probelor, președintele ședinței de judecată precizează dacă participanții la proces și reprezentanții acestora solicită completarea materialelor din dosar. Dacă nu se fac astfel de cereri, președintele declară finalizarea examinării pricinii, instanța trecând la susțineri orale;
- susținerile orale constau în luările de cuvânt ale participanților la proces. În susținerile orale, primii care iau cuvânt sunt reclamantul și reprezentantul lui, urmând pârâtul și reprezentantul lui. Intervenientul principal și reprezentantul lui iau cuvânt după ce au vorbit părțile și reprezentanții lor. Intervenientul accesoriu și reprezentantul lui iau cuvânt după reclamant sau pârât, din a cărui parte intervenientul participă în proces;
- după susținerile orale, fiecare participant are dreptul la replică asupra celor expuse în susțineri. Dreptul la ultima replică îl au pârâtul și reprezentantul lui;
- după încheierea susținerilor orale, completul de judecată se retrage în camera de deliberare pentru adoptarea hotărârii, fapt despre care președintele ședinței de judecată îi anunță pe cei prezenți în sala de ședințe. Din motive întemeiate, deliberările și pronunțarea hotărârii pot fi amânate cu cel mult 10 zile. În unele cazuri, se poate adopta numai dispozitivul hotărârii,

- redactarea hotărârii motivate amânându-se pe același termen. În cazul amânării deliberărilor și pronunțării hotărârii, instanța informează părțile despre locul, data și ora pronunțării ei;
- la deliberare iau parte numai judecătorii în fața cărora a avut loc judecarea cauzei. Completul de judecată deliberează în secret. Hotărârea se adoptă cu majoritatea voturilor și se semnează de toți judecătorii;
 - după semnarea hotărârii, completul de judecată revine în sala de ședințe, unde președintele sau unul dintre judecători dă citire hotărârii judecătorești. După aceasta, președintele ședinței lămurește procedura și termenul de atac împotriva hotărârii. Dacă este expusă într-o limbă pe care participanții la proces nu o cunosc, hotărârea judecătorească trebuie citită de traducător în limba în care s-a desfășurat procesul ori în limba utilizată de ei în proces;
 - după pronunțarea hotărârii, președintele ședinței de judecată declară ședința închisă.

40. Cum este înștiințată persoana despre proces?

Fiecare persoană are dreptul să fie înștiințată prin citație cu privire la ziua și ora fixată pentru judecată, sediul instanței la care trebuie să vă prezentați și calitatea pe care o aveți în proces.

Citația se expediază prin poștă, printr-o scrisoare cu aviz recomandat sau telegramă, sau printr-o persoană împuternicită de către judecător. La primirea citației se semnează dovada recepției. Doar în asemenea cazuri se va considera că persoana a fost citată legal. În cazul în care nu va fi prezentată dovada primirii citației, judecătorul va fi nevoit să dispună amânarea procesului și citirea repetată cu stabilirea unei noi date.

41. Care sunt regulile de de comportament în instanța de judecată?

Persoanele prezente în sala de judecată trebuie:

- să păstreze ordinea și disciplina, evitând orice acțiune care ar tulbura liniștea sau activitatea care se desfășoară în acel loc;
- să aibă o ținută decentă;
- să aibă asupra lor actele de identitate;
- să se ridice în picioare când judecătorii intră în sala de ședințe sau se retrag în camera de deliberare, când se dă citire hotărârii judecătorești sau încheierii judecătorești;
- să nu vorbească decât atunci când li se dă cuvântul;
- să răspundă calm și politicos la întrebările adresate de către judecător. Formula de adresare către judecător este „onorată instanță”;
- să nu aibă asupra lor arme sau alte obiecte care pot fi folosite pentru a răni pe cineva;
- să nu consume alimente sau băuturi în timpul ședințelor.

42. Care sunt temeiurile de recuzare a judecătorului?

Atunci când judecătorul a luat cunoștință de faptul că nu poate participa la judecarea unei cauze civile, el are obligația să se abțină de la soluționarea pricinii. Dacă acesta nu s-a abținut, persoana, în calitate de parte în proces, are posibilitatea legală de a formula o cerere de recuzare.

Astfel, se poate solicita recuzarea unui judecător atunci când dețineți informații că acesta:

- la judecarea anterioară a cauzei a participat în calitate de martor, expert, specialist, interpret, reprezentant, grefier sau executor judecătoresc;
- se află în raporturi de rudenie până la al treilea grad inclusiv sau de afinitate până la al doilea grad inclusiv cu vreuna dintre părți, cu alți participanți la proces sau cu reprezentanții acestora;
- este tutore, curator sau adoptator al uneia dintre părți;
- și-a expus opinia asupra pricinii care se judecă;
- are un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea pricinii ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui.

Din completul care judecă cauza nu pot face parte judecători care se află unul cu altul în raporturi de rudenie sau de căsătorie. De asemenea, judecătorul care a luat parte la judecarea pricinii în primă instanță, apel sau recurs nu mai poate participa repetat la judecarea acesteia.

43. Cum și cine examinează cererea de recuzare a judecătorului?

Cererea de recuzare a judecătorului se examinează, în lipsa acestuia, de un alt judecător sau de un alt complet de judecată, de regulă în aceeași zi. Judecătorii care au făcut parte din completul de judecată și cărora nu le-au fost înaintate recuzări pot fi incluși în noul complet pentru soluționarea recuzării. În final, după ascultarea și verificarea motivelor invocate ca temei de recuzare, judecătorul care examinează cererea decide asupra admiterii sau respingerii acesteia, în camera de deliberare, emițând în acest sens o încheiere motivată, care nu se supune niciunei căi de atac decât odată cu hotărârea.

În situația în care s-a admis cererea de recuzare a unui judecător, acesta nu mai poate participa la judecata pricinii, fiind numit un alt judecător al acestei instanțe. În cazul neadmiterii cererii, pricina se va examina de judecătorul desemnat anterior.

44. Ce trebuie să știți cu privire la hotărârea judecătorească?

În limbajul comun, prin hotărâre judecătorească se înțelege actul final al judecății și acesta este actul de dispoziție al instanței de judecată cu privire la pretențiile înaintate judecății. Hotărârile prin care instanțele de judecată soluționează cauza atunci când aceasta se judecă în primă instanță se numesc hotărâri. Cele prin care se soluționează apelul și recursul se numesc decizii. Toate celelalte dispoziții pronunțate de instanță în cursul judecății se numesc încheieri.

45. Ce trebuie să cuprindă o hotărâre judecătorească?

Hotărârea judecătorească constă din partea introductivă, partea descriptivă, motivare și dispozitiv.

În partea introductivă se indică locul și data adoptării, denumirea instanței care o pronunță, numele membrilor completului de judecată, al grefierului, al părților și al celorlalți participanți la proces, al reprezentanților, obiectul litigiului și pretenția înaintată judecății, mențiunea despre caracterul public sau închis al ședinței.

În partea descriptivă se indică pretențiile reclamantului, obiecțiile pârâtului și explicațiile celorlalți participanți la proces.

În motivare se indică: circumstanțele pricinii, constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitoare la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legile de care s-a călăuzit instanța.

Dispozitivul cuprinde concluzia instanței judecătorești privind admiterea sau respingerea integrală sau parțială a acțiunii, repartizarea cheltuielilor de judecată, calea și termenul de atac al hotărârii.

46. În ce termen se redactează hotărârea motivată?

De regulă, hotărârea se pronunță imediat după dezbaterile pricinii. Partea ei introductivă și dispozitivul trebuie să fie comunicate de instanță în aceeași ședință în care s-au încheiat dezbaterile judiciare. Participanții care nu au fost prezenți la pronunțarea dispozitivului hotărârii primesc copia acesteia în decurs de 5 zile.

Instanța de judecată va întocmi hotărârea integrală, în termen de 15 zile, dacă:

- participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii, solicită în mod expres acest lucru. Termenul de 30 de zile este un termen de decădere;
- participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii, depun cerere de apel;
- hotărârea judecătorească urmează să fie recunoscută și executată pe teritoriul altui stat.

Dispozitivul hotărârii pronunțate trebuie semnat de toți judecătorii din completul de judecată și anexat la dosar. Dacă unul dintre judecătorii completului de judecată nu are posibilitatea de a semna hotărârea redactată, în locul lui semnează președintele ședinței, iar dacă și acesta este în imposibilitatea de a semna, în locul lui semnează președintele instanței.

47. Cum și de ce poate avea loc amânarea procesului?

Examinarea dosarului are loc la data, ora și în locul stabilit din timp de către instanța de judecată. Pot apărea însă unele situații în care desfășurarea procesului să fie imposibilă în acel moment, fiind dispusă amânarea acestuia. Amânarea procesului se admite în cazurile prevăzute de Codul de procedură civilă, precum și în cazurile în care judecătorul va constata imposibilitatea soluționării pricinii în ședința respectivă din cauza:

- neprezentării participantului la proces sau a martorului, expertului, specialistului, interpretului;
- intentării unei acțiuni reconvenționale de către pârât;
- necesității de a prezenta sau a reclama probe suplimentare;
- de a atrage în proces alte persoane sau de a efectua alte acte procedurale.

În cazul amânării procesului, judecătorul, în funcție de timpul necesar citirii participanților la proces, prezentării de probe sau efectuării de acte procedurale, fixează data noii ședințe. Data este adusă la cunoștință în scris celor prezenți, care contrasemnează. Persoanelor care nu s-au prezentat și celor antrenate de curând în proces, locul, data și ora noii ședințe li se comunică prin citație sau prin alte modalități prevăzute de lege. Încheierea de amânare a procesului nu poate fi atacată cu recurs.

48. În ce constă suspendarea procesului?

Suspendarea procesului constă în întreruperea temporară a acestuia pe o perioadă necunoscută în legătură cu survenirea anumitor impedimente care nu permit derularea normală a procesului. Spre deosebire de amânare, în cazul suspendării nu este cunoscută data când va avea loc următoarea ședință de judecată și nu pot fi realizate acțiuni procesuale în tot acest timp. Suspendarea procesului presupune suspendarea curgerii tuturor termenelor de procedură, precum și încetarea temporară a actelor procedurale, cu excepția celor de asigurare a acțiunii. Se poate spune că procesul îngheață pe o perioadă nedeterminată de timp.

49. Care sunt temeiurile de suspendare a procesului?

Temeiurile de suspendare a procesului sunt prevăzute în art. 260 și art. 261 ale Codului de procedură civilă. Există situații când judecătorul este obligat prin lege să dispună suspendarea procesului, și anume în cazul:

- decesului sau reorganizării părții în proces ori a intervenientului principal dacă raportul juridic litigios permite succesiunea în drepturi;
- pierderii capacității de exercițiu a părții în proces;
- delegării către o instanță judecătorească străină a efectuării actelor de procedură;
- situațiilor prevăzute de Legea insolvenței nr. 149/2012;
- ridicării excepției de neconstituționalitate.

Totodată, la cererea participanților la proces sau din oficiu, instanța judecătorească poate suspenda procesul în cazul în care:

- pârâtul sau reclamantul se află într-o unitate activă a Forțelor Armate sau a altor trupe și formațiuni militare ale Republicii Moldova;
- partea în proces sau intervenientul principal se află într-o instituție curativ-profilactică, situație confirmată de instituția respectivă;
- pârâtul este căutat;
- s-a dispus efectuarea unei expertize;
- s-a dat o delegație judiciară unei alte instanțe judecătorești din țară;
- s-a dispus organului de tutelă și curatelă efectuarea unui control al condițiilor de trai ale adoptatorilor în pricinile de adopție și în alte pricini în care pot fi lezate drepturile și interesele copilului;
- au încetat împuternicirile tutorelui sau curatorului;
- pricina nu poate fi judecată înainte de soluționarea unei alte pricini conexe.

După decăderea circumstanțelor care au determinat suspendarea procesului, instanța judecătorească dispune, la cererea participanților la proces sau din oficiu, reluarea procesului. În acest caz, instanța citează participanții la proces conform regulilor generale.

50. În ce cazuri procesul civil poate înceta fără a fi pronunțată hotărârea judecătorească?

Procesul civil se finalizează odată cu pronunțarea hotărârii judecătorești și executarea acesteia. Totuși, pe parcursul examinării cauzei pot surveni unele evenimente sau circumstanțe care ar conduce la finalizarea procesului fără a fi pronunțată hotărârea. Astfel, potrivit art. 265 din Codul de procedură civilă, judecătorul va dispune încetarea procesului în cazul în care:

- pricina nu urmează a fi judecată în ordinea procedurii civile, iar procesul a fost greșit intentat;

- cu privire la același litigiu s-a emis o hotărâre judecătorească rămasă irevocabilă sau o încheiere de încetare a procesului în legătură cu renunțarea reclamantului la acțiune sau cu confirmarea tranzacției dintre părți;
- reclamantul a renunțat la acțiune pe parcursul procesului, renunțarea fiind admisă de instanță;
- reclamantul și-a retras acțiunea civilă la faza judecării cauzei în procesul penal, dacă retragerea a fost acceptată de instanță;
- pe parcursul procesului părțile au încheiat o tranzacție, care a fost confirmată de instanță;
- partea în proces persoană fizică decedează și raportul juridic litigios nu admite succesiunea în drepturi (atunci când este vorba despre drepturi sau obligații care nu se transmit prin moștenire și dispar odată cu decesul persoanei);
- partea în proces persoană juridică este lichidată.

Încetarea procesului se dispune printr-o încheiere, care poate fi atacată cu recurs. Odată cu încetarea procesului, nu se admite o nouă adresare în judecată a aceleiași părți cu privire la aceleași pretenții și pe aceleași temeuri.

51. Ce sunt cheltuielile de judecată?

Cheltuielile de judecată sunt acele sume bănești pe care participanții la proces și statul le suportă în legătură cu decurgerea unui proces civil. Cheltuielile de judecată se compun din taxa de stat și alte cheltuieli.

52. Ce este taxa de stat de stat și cum se calculează?

Pentru compensarea parțială a cheltuielilor suportate de stat în legătură cu îndeplinirea justiției, în cauzele civile legea prevede obligația achitării taxei de stat. Taxa de stat reprezintă suma de bani achitată de către reclamant la depunerea cererii de chemare în judecată.

În acțiunile patrimoniale, adică atunci când se revendică un bun sau o sumă de bani, taxa de stat se determină în funcție de valoarea acțiunii. Art. 87 din Codul de procedură civilă stabilește regulile cu privire la determinarea valorii acțiunii. Astfel, putem deosebi două reguli cu caracter general, și anume:

- în acțiunile pentru plata unei sume valoarea acțiunii se determină din suma cerută;
- în acțiunile de revendicare a unor bunuri valoarea acțiunii se determină din valoarea bunurilor revendicate.

Valoarea acțiunii se indică de reclamant în cererea de chemare în judecată, iar în cazul unor necorespunderi, instanța poate dispune, pentru stabilirea ei, prezentarea de probe, cercetarea la fața locului sau efectuarea expertizei din contul reclamantului.

53. Cum se determină quantumul taxei de stat?

Quantumul taxei de stat, adică suma exactă, exprimată în monedă națională, care trebuie achitată pentru o cauză concretă, se determină în funcție de caracterul acțiunii. Astfel, potrivit art. 3 alin. (1) lit. (a) din Legea taxei de stat nr. 1216/1992 în acțiunile cu caracter patrimonial quantumul taxei de stat va constitui 3% din valoarea acțiunii, dar:

- nu mai puțin de 150 de lei, dar nu mai mult de 25 000 de lei de la persoanele fizice;
- nu mai puțin de 270 de lei, dar nu mai mult de 50 000 de lei de la persoanele juridice.

De exemplu, în cazul în care se solicită încasarea unei datorii în mărime de 10 000 de lei, cuantumul taxei de stat va constitui 3% din valoarea acțiunii, adică 300 de lei. În cazul în care se solicită încasarea unei datorii în mărime de 1000 de lei, deși 3% din valoarea acțiunii vor constitui 30 de lei, taxa de stat achitată va fi în mărime de 150 de lei (dacă reclamant este persoană fizică), deoarece legea stabilește plafonul minim al taxei de stat.

Pentru celelalte categorii de acțiuni și cereri depuse în prima instanță, Legea taxei de stat stabilește sume fixe, exprimate în lei.

Pentru cererile de apel împotriva hotărârilor judecătorești, cuantumul taxei de stat constituie 75% din taxa de stat care a fost sau trebuia să fie achitată la depunerea acțiunii în prima instanță. Pentru cererile de recurs, cuantumul taxei de stat constituie 50% din taxa de stat care a fost sau trebuia să fie achitată la depunerea acțiunii în prima instanță. Pentru cererile de revizuire, taxa de stat nu se achită.

54. Unde se achită taxa de stat?

Taxa de stat se poate achita la orice bancă care acceptă asemenea plăți. Dovada achitării taxei de stat se anexează obligatoriu în original la cererea de chemare în judecată.

55. Este posibilă scutirea de plată sau amânarea achitării taxei de stat?

Legea prevede și anumite înlesniri la achitarea taxei de stat. Astfel, există cazuri când prin lege reclamanții sunt scutiți de achitarea taxei de stat în următoarele tipuri de litigii:

- de reintegrare în serviciu, de revendicare a sumelor de retribuire a muncii și în alte revendicări legate de raporturile de muncă;
- de încasare a pensiei de întreținere;
- de revendicare a indemnizațiilor de protecție socială;
- de reparație a prejudiciului cauzat prin vătămarea integrității corporale sau prin altă vătămare a sănătății ori prin deces, ce rezultă din raporturi de contencios administrativ;
- ce decurg din dreptul de autor și din drepturile conexe;
- de reparație a daunei materiale cauzate prin infracțiune;
- pentru cererile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazul victimelor violenței în familie;
- de revendicare a reparației prejudiciului cauzat prin poluarea mediului înconjurător și folosirea irațională a resurselor naturale;
- pentru plângerile împotriva încheierilor judecătorești.

De asemenea, legea îi rezervă judecătorului dreptul de a scuti persoana fizică de plata taxei de stat sau de plata unei părți a ei, în funcție de situația materială a acesteia, drept care nu se răsfrânge asupra persoanelor juridice, față de care instanța poate decide amânarea sau eşalonarea plății taxei de stat.

56. Mai sunt și alte cheltuieli de judecată?

Pe lângă taxa de stat, în legătură cu desfășurarea procesului puteți avea și alte cheltuieli. Aceste cheltuieli se constituie din sumele bănești plătite de participanții la proces, ca recompensă persoanelor care au acordat instanței asistență la înfăptuirea justiției într-o cauză concretă, precum și cele destinate compensării cheltuielilor suportate de către instanță la efectuarea actelor de procedură.

Potrivit art. 90 din Codul de procedură civilă, din cheltuielile de judecare a cauzei fac parte:

- sumele plătite martorilor, interpreților, experților și specialiștilor;
- cheltuielile de efectuare a cercetărilor la fața locului;
- cheltuielile de înștiințare și chemare a părților în judecată;
- cheltuielile de transport și de cazare suportate de părți și de alți participanți la proces în legătură cu prezentarea lor în instanță;
- cheltuielile suportate de cetățenii străini și de apatrizi în legătură cu plata interpretului, dacă tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel;
- cheltuielile de căutare a pârâtului;
- cheltuielile de efectuare a expertizei;
- cheltuielile de executare a actelor judiciare;
- cheltuielile de asistență juridică;
- cheltuielile de declarare a insolvenței;
- compensațiile pentru timpul de muncă pierdut;
- alte cheltuieli necesare, suportate de instanță și de participanții la proces.

57. Cum are loc repartizarea cheltuielilor de judecată după încheierea procesului?

În art. 94 din Codul de procedură civilă este stabilită regula generală cu privire la repartizarea cheltuielilor de judecată între părți. Astfel, instanța de judecată obligă partea care a pierdut procesul să plătească părții care a avut câștig de cauză toate cheltuielile de judecată. Dacă acțiunea reclamantului a fost admisă parțial, acestuia i se compensează cheltuielile de judecată proporțional părții admise din pretenții, iar pârâtului – proporțional părții respinse din pretențiile reclamantului.

Prin urmare, în cazul în care veți suporta anumite cheltuieli de judecată, participând în calitate de reclamant, și veți avea câștig de cauză, pârâtul, pe lângă executarea obligației propriu-zise, va restitui și aceste cheltuieli, însă dacă veți pierde procesul, cheltuielile nu vă vor fi restituite, ba chiar mai mult, veți fi obligat să le restituiți pe cele suportate de pârât în legătură cu implicarea acestuia în proces.

58. Ce sunt probele?

Probele reprezintă informațiile care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei și care, direct sau indirect, pot confirma sau infirma circumstanțele de fapt pe care se bazează pretențiile sau obiecțiile părților în proces.

Această informație se poate păstra pe diferite suporturi: înscrisuri, obiecte, înregistrări audio-video, depozițiile martorilor, concluziile expertului sau explicațiile date de părți. Codul de procedură civilă reglementează detaliat cum trebuie să fie acumulate probele și prezentate în judecată, ordinea de examinare și de apreciere a acestora.

59. De ce este nevoie de probe?

De regulă, instanța de judecată în cadrul procesului civil este pusă în situația de a cunoaște unele circumstanțe de fapt care au avut loc în trecut și mai rar se întâmplă ca judecătorul să ia cunoștință nemijlocit de anumite circumstanțe (de exemplu, examinarea la fața locului). Din aceste considerente, pentru a soluționa corect litigiul, judecătorul are nevoie de informații veridice pentru a-și forma propria convingere cu privire la cele întâmplate și pentru a adopta în final o hotărâre corectă și întemeiată.

Instanța de judecată reține spre examinare și cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe importante pentru soluționarea justă a cauzei. De asemenea, pentru a putea fi puse la baza hotărârii, probele trebuie să fie admisibile. Admisibilitatea probelor reprezintă condiția potrivit căreia circumstanțele cauzei trebuie să fie dovedite prin anumite mijloace de probațiune, expres indicate în lege, și nu pot fi dovedite prin alte mijloace de probațiune. În al doilea rând, orice probă trebuie colectată, prezentată și examinată în strictă concordanță cu regulile de procedură stabilite de lege.

60. Cine are sarcina de a prezenta probe într-un proces?

Sarcina probațiunii reprezintă obligația părții de a dovedi circumstanțele de fapt pe care le invocă ca temei al pretențiilor sau obiecțiilor sale. Astfel, repartizarea sarcinii probațiunii indică pe seama cui este pusă această obligație. Potrivit regulii generale, prevăzute în art. 118 din Codul de procedură civilă, fiecare parte în proces trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale, dacă legea nu dispune altfel. Astfel, dacă una din părți face o anumită afirmație cu privire la o circumstanță de fapt, care-i justifică pretenția sau obiecția, atunci această parte este obligată să dovedească existența circumstanței de fapt invocate. În caz contrar, faptul se va considera ca nedovedit și nu va putea fi pus la baza hotărârii. Regula generală este aplicată dacă pentru anumite categorii de cauze legea nu prevede altfel.

61. Cum se dau explicațiile în ședința de judecată?

Explicațiile date de părți și intervenienți reprezintă informația furnizată de către aceste persoane în cadrul ședinței de judecată cu privire la circumstanțele importante pentru justa soluționare a cauzei. Explicațiile pot fi date oral sau în scris. Întrucât explicațiile părților și ale intervenienților provin de la persoane care au interes în proces, ele nu poartă întotdeauna caracter obiectiv și nepărtinitor. De aceea, legea recomandă verificarea și evaluarea lor deopotrivă cu celelalte probe.

Explicațiile ca mijloc de probațiune se pot da sub formă de:

- afirmație - explicația care conține informații cu privire la circumstanțele importante pentru justa soluționare a cauzei;
- recunoaștere (mărturisire) - explicație care constă în recunoașterea sau încuviințarea de către o parte a circumstanțelor pe care cealaltă parte își întemeiază pretențiile sau obiecțiile, având ca rezultat eliberarea de obligația dovedirii lor.

Dacă o parte recunoaște (parțial sau total) în ședința de judecată faptele pe care cealaltă parte își întemeiază pretențiile sau obiecțiile, aceasta din urmă este eliberată de obligația dovedirii lor. Recunoașterea își pierde valabilitatea numai în caz de renunțare la recunoaștere, pe motiv că este rezultatul unei erori. Instanța poate respinge prin încheiere recunoașterea, în cazul în care aceasta va

avea dubii față de acest act, iar recunoașterea efectuată în prima instanță își păstrează veridicitatea și în instanțele ierarhic superioare.

62. Cine sunt martorii?

Martor poate fi orice persoană care nu are interes în proces și căreia îi sunt cunoscute fapte referitoare la pricină. Martorii fac parte din categoria persoanelor care contribuie la înfăptuirea justiției. Ei trebuie să se prezinte neapărat în fața instanței de judecată ca să dea declarație în cadrul ședinței de judecată. Legea nu stabilește cert o anumită vârstă de la care persoana poate depune mărturii, fapt care ne permite să afirmăm că minorii de asemenea pot fi martori. Instanța va stabili în fiecare caz aparte dacă este posibilă audierea persoanelor minore sau cu deficiențe fizice sau mintale, iar legea reglementează o procedură deosebită a audierii lor.

63. Cine poate refuza să facă depoziții în calitate de martor?

Potrivit art. 134 din Codul de procedură civilă, sunt în drept să refuze a face depoziții în calitate de martor în judecată:

- soțul împotriva soției, soția împotriva soțului, inclusiv cei divorțați, copiii, inclusiv cei adoptați (înfiți), împotriva părinților, părinții împotriva copiilor, inclusiv a celor adoptați (înfiți);
- frații și surorile unul împotriva altuia, bunicii împotriva nepoților, nepoții împotriva bunicilor;
- logodnicii, concubinii unul împotriva altuia;
- persoane ale căror mărturii sunt de natură să afecteze, inclusiv prin prejudicierea morală și materială, soții, logodnicii, rudele menționate în lege sau să dezvăluie secrete profesionale sau comerciale, ori date pe care le-au cunoscut în exercițiul funcțiunii.

Aceste persoane pot refuza să facă depoziții, fără a suporta consecințe nefaste. Astfel, martorul trebuie să declare în scris despre motivația refuzului de a depune mărturii. Dacă nu motivează sau instanța consideră motivele nejustificate, atunci martorul va repara prejudiciile cauzate părții interesate de mărturia sa și va putea fi supus unei amenzi.

64. Cum decurge audierea martorului?

Fiecare martor înainte de a da declarație privitor la pricina ce se judecă este întrebat cu privire la identitatea sa, precum și dacă este rudă sau afîn cu una din părți și în ce grad, dacă se află în serviciul uneia din părți, dacă este în conflict cu vreuna din părți.

Fiecare martor este ascultat separat, cei neascultați neputând rămâne în sală pentru a nu fi influențați în depozițiile lor. Ascultarea martorilor se face în ordinea stabilită de judecător, ținând cont și de cererea părților. Audierea propriu-zisă a martorului constă într-o declarație orală prin care arată împrejurările pe care le cunoaște legat de obiectul litigiului, precum și în răspunsul la întrebările părții care l-a propus, ale părții adverse, ale instanței și, eventual, ale procurorului dacă acesta participă la proces. Martorul nu are voie să citească un răspuns scris de mai înainte, însă, cu încuviințarea judecătorului, poate folosi însemnări privitoare la cifre sau denumiri. Declarația martorului făcută oral se notează de către greșier după dictarea președintelui completului. Dacă ați

făcut o asemenea declarație, nu uitați că trebuie să o semnați pe fiecare pagină și la sfârșit, după ce ați luat cunoștință de cuprins și ați fost de acord cu cele consemnate.

65. Ce sunt înscrisurile?

Se consideră că înscrisurile sunt obiecte ale lumii materiale pe care cu ajutorul semnelor sunt imprimate informații relevante pentru cauza civilă. Suportul material al înscrisului îl constituie orice obiect al lumii înconjurătoare, de orice volum, formă și calitate, capabil să păstreze semnele scrise. Modul de imprimare a semnelor pe suporturi (aplicarea unor mijloace chimice, cum ar fi cerneala, tușul, vopseaua sau aplicarea unor mijloace mecanice, cum ar fi cioplirea, arderea) trebuie să facă posibilă perceperea lor de către om pentru a le citi.

66. Cum pot fi înscrisurile folosite ca probe?

Înscrisurile care pot fi utilizate ca mijloace de probă în procesul civil sunt orice document, act, convenție, certificat, scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum și primit prin fax, poștă electronică ori prin alt mijloc de comunicare sau în alt mod ce permite citirea informației care se referă la circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei și care pot confirma veridicitatea lor. De asemenea, se consideră probă scrisă sentințele, hotărârile și alte acte judecătorești, procesele-verbale ale actelor procedurale, procesele-verbale ale ședințelor de judecată, anexele (scheme, proiecte, desene etc.) la procesele-verbale ale actelor procedurale.

Conform art. 138 din Codul de procedură civilă, înscrisul se depune instanței în original sau în copie autenticată în modul stabilit, indicându-se locul aflării originalului. Este obligatorie prezentarea înscrisului original atunci când:

- conform exigențelor actelor normative, circumstanțele trebuie confirmate doar prin documente în original;
- copiile de pe documentul prezentat au conținut contradictoriu;
- instanța consideră necesară prezentarea originalului.

67. Ce este expertiza judiciară?

Expertiza judiciară este cercetarea și aprecierea de către experți pe baza cunoștințelor speciale a obiectelor prezentate de către instanță în scopul aflării informației importante pentru cauză, efectuată într-o anumită ordine stabilită de legea procesuală.

Expertiza poate fi ordonată la cererea unei părți sau a altui participant la proces, iar în cazurile prevăzute de lege, de către instanță.

68. Ce tipuri de expertize judiciare există?

Practica a evidențiat următoarele categorii de expertize judiciare: medico-legală, psihiatrică, merceologică, tehnică, grafologică, în domeniul construcțiilor, artei, videofonoscopică, psihologică etc.

Mijlocul de probațiune este raportul expertului întocmit în urma expertizei, nu expertiza în sine.

69. Ce este expertiza suplimentară?

Dacă raportul de expertiză nu este suficient de clar sau este incomplet ori apar noi probleme referitor la circumstanțele examinate ulterior, poate fi numită o expertiză suplimentară. Expertiza suplimentară o poate efectua același expert sau altul. Însă, atunci când temeinicia sau veridicitatea raportului de expertiză este pusă la îndoială de către instanță ori când concluziile mai multor experți sunt contradictorii sau când au fost încălcate normele procesuale de efectuare a expertizei, instanța de judecată poate dispune o expertiză repetată. Expertiza repetată este efectuată de o comisie de experți. Experții care au efectuat expertiza anterioară nu pot participa la cea repetată, dar pot da explicații în legătură cu investigația întreprinsă.

70. Pot fi folosite înregistrările audio-video ca probe?

Codul de procedură civilă admite ca mijloace de probațiune înregistrările audio-video. Persoana care prezintă o înregistrare audio-video pe un suport electronic sau de altă natură ori solicită reclamarea unor astfel de înregistrări este obligată să indice persoana care a efectuat înregistrarea, timpul și condițiile înregistrării. Nu poate servi ca probă înregistrarea ascunsă, dacă nu este permisă prin lege.

Supporturile înregistrărilor se păstrează în instanță, însoțite de un registru special. Instanța ia măsuri pentru păstrarea lor intactă. După ce hotărârea judecătorească devine irevocabilă, supporturile înregistrărilor pot fi restituite persoanei care le-a prezentat.

71. Cum pot fi exercitate căile de atac?

La îmfăptuirea justiției, ca și în orice alt domeniu de activitate umană, oricând se pot comite erori. Astfel, dacă persoana este nemulțumită de hotărârea primei instanțe, considerând hotărârea ilegală sau neîntemeiată, legea garantează dreptul de a exercita căile de atac.

Prin urmare, legiuitorul a creat posibilitatea efectuării controlului judiciar, instituind diferite căi de atac, prin a căror exercitare se poate cere verificarea hotărârilor considerate neîntemeiate sau ilegale. Acest control judiciar se declanșează prin intermediul căilor de atac prevăzute de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova:

- apelul (art. 357-396 Cod de procedură civilă);
- recursul împotriva încheierilor judecătorești (art. 423-428 Cod de procedură civilă);
- recursul împotriva actelor de dispoziție ale curților de apel (art. 429-445 Cod de procedură civilă);
- revizuirea hotărârilor judecătorești revocabile (art. 446-453 Cod de procedură civilă).

72. Ce este apelul?

Apelul este calea de atac prin care persoana nemulțumită de hotărârea primei instanțe solicită Curții de Apel, în ordinea și condițiile prevăzute de lege, modificarea sau anularea (totală sau parțială) a acesteia.

73. Ce se poate contesta cu apel?

Obiectul apelului îl constituie hotărârile care încă nu au intrat în vigoare pronunțate de judecătoria, precum și de Judecătoria Comercială de Circumscripție, pentru care legea prevede o asemenea cale de atac. Când se exercită apelul, se contestă ca atare dispozitivul hotărârii, adică soluția dată de prima instanță, cu care nu este de acord apelantul.

Apelul declarat împotriva hotărârii se consideră declarat și împotriva încheierilor pe care le-a emis prima instanță, chiar dacă despre aceasta nu se menționează expres în cererea de apel.

74. Cine poate declara apelul?

Legea acordă dreptul de a declara apel în primul rând participanților la proces: reclamantului (coreclamantilor), pârâtului (copârâtilor), intervenienților. Apelul poate fi declarat și de către reprezentant în interesul apelantului, cu condiția că acesta dispune de o atare împuternicire. De asemenea, apelul poate fi depus și de către martor, expert, specialist, interpret sau reprezentat, însă numai cu privire la modul cum a decis prima instanță să le compenseze cheltuielile de judecată.

Rețineți, persoana care declară apel este numită apelant, iar partea adversă se numește intimat, indiferent de faptul ce calitate au avut ei în prima instanță.

75. Care este instanța competentă să judece apelul?

Hotărârile pronunțate în prima instanță de către judecătoria se pot contesta cu apel la curțile de apel din a căror jurisdicție fac parte, iar hotărârile pronunțate de Judecătoria Comercială de circumscripție se atacă cu apel la Curtea de Apel Chișinău.

76. Care sunt temeiurile de declarare a apelului?

Codul de procedură civilă nu prevede o listă a temeiurilor pentru care poate fi declarat apelul. Din acest considerent, simpla nemulțumire a participantului la proces de hotărârea pronunțată de către prima instanță este suficientă pentru declararea acestei căi de atac. Însă, pentru a obține admiterea cererii de apel și casarea hotărârii, apelantul va trebui să demonstreze existența temeiurilor prevăzute în art. 386 din Codul de procedură civilă.

77. În ce termen se declară apelul?

Dreptul de a declara apel este limitat la un anumit termen. Astfel, termenul de declarare a apelului este de 30 de zile din data pronunțării dispozitivului hotărârii, dacă legea nu prevede un alt termen.

Termenul de apel se întrerupe prin decesul participantului la proces care avea interes să facă apel sau prin decesul mandatarului căruia i se comunicase hotărârea. În astfel de cazuri, se face o nouă comunicare la locul deschiderii succesiunii, iar termenul de apel începe să curgă din nou din data comunicării hotărârii. Pentru moștenitorii incapabili și pentru cei limitați în capacitatea de exercițiu sau pentru cei dispăruți fără urmă, termenul curge din ziua în care se numește tutorele sau curatorul.

Atât în perioada de declarare a apelului, cât și în perioada de judecare a acestuia, hotărârea nu se consideră intrată în vigoare, respectiv, nu poate fi cerută executarea silită a acesteia.

78. Ce trebuie să cuprindă cererea de apel și unde se depune?

Conform art. 365 din Codul de procedură civilă, în cererea de apel se indică:

- instanța căreia îi este adresat apelul;
- numele sau denumirea, domiciliul sau sediul apelantului, calitatea lui procedurală;
- date despre hotărârea atacată, instanța care a emis-o, completul de judecată, data emiterii;
- motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul;
- probele invocate în susținerea apelului;
- solicitarea apelantului;
- numele și domiciliul martorilor, dacă se cere a fi citați în apel;
- documentele ce se anexează;
- alte date ce țin de examinarea apelului.

Motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul, precum și probele invocate în susținerea apelului pot fi incluse într-o cerere de apel suplimentară depusă după data întocmirii hotărârii integrale.

Cererea de apel se semnează de apelant sau de reprezentantul său. În ultimul caz, la cerere se anexează documentul, legalizat în modul stabilit, care certifică împuternicirile reprezentantului, dacă în dosar lipsește o astfel de împuternicire. La cererea de apel se anexează dovada de plată a taxei de stat, dacă apelul se impune cu taxă. Taxa de stat pentru depunerea apelului constituie 75% din suma achitată la depunerea cererii de chemare în judecată în prima instanță.

79. Care este procedura de judecare a apelului?

Judecarea cauzei civile în ordine de apel are loc conform regulilor generale de judecare a pricinilor civile în primă instanță.

Instanța de apel este obligată să verifice temeinicia și legalitatea hotărârii contestate, dând o nouă apreciere probelor din dosar. Este important să cunoașteți că aveți dreptul să prezentați la judecarea cauzei în apel noi probe, chiar dacă ele nu au fost examinate în prima instanță. Însă, în apel nu se poate schimba calitatea procesuală a părților, temeiul sau obiectul acțiunii și nici nu pot fi înaintate noi pretenții. Se pot cere însă dobânzi, rate, venituri ajunse la termen și orice alte despăgubiri apărute după emiterea hotărârii în primă instanță, se poate solicita o compensație legală.

După încheierea dezbaterilor judiciare, se pronunță decizia instanței de apel. Din acel moment hotărârea devine definitivă, adică intră în vigoare și poate fi executată silit, însă mai poate fi contestată cu recurs.

80. Ce este recursul împotriva actelor de dispoziție ale curților de apel?

Deciziile instanțelor de apel, adoptate în urma examinării cererilor de apel depuse împotriva hotărârilor primei instanțe, trebuie să fie legale și întemeiate. Pentru a preveni sau, după caz, a repara eventualele erori judiciare comise de Curțile de Apel, Codul de procedură civilă mai prevede o cale de atac, garantând dreptul persoanei nemulțumite de decizia luată după examinarea cauzei în ordine de apel să o conteste cu recurs. Și hotărârile pronunțate de curțile de apel în procedura de insolabilitate pot fi atacate cu recurs.

81. Care este instanța competentă să judece recursul?

Examinarea recursului împotriva actelor de dispoziției ale curților de apel ține în exclusivitate de competența Curții Supreme de Justiție. Asupra admisibilității recursului decide un complet din 3 judecători. Recursul considerat admisibil se examinează într-un complet din 5 judecători de la Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție.

82. În ce termen se declară recursul?

Recursul se declară în termen de 2 luni din data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale. Termenul de 2 luni este termen de decădere și nu poate fi restabilit.

83. Ce trebuie să cuprindă cererea de recurs și unde se depune?

Cererea de recurs trebuie să fie dactilografiată și trebuie să cuprindă: denumirea instanței la care se depune recursul; numele, denumirea, calitatea procesuală a recurentului sau a persoanei ale cărei interese le reprezintă, adresa lor; numele sau denumirea, adresa intimatului; data pronunțării deciziei atacate cu recurs; denumirea instanței care a emis decizia în apel, data pronunțării și dispozitivul deciziei, argumentele admiterii sau respingerii apelului; esența și temeiurile recursului, argumentul ilegalității deciziei atacate, solicitările recurentului, propunerile respective; data declarării recursului și semnătura recurentului.

La cererea de recurs trebuie să se anexeze dovada de plată a taxei de stat, dacă cererea de recurs se impune cu taxă. În cazul în care recursul este declarat prin reprezentant, la cererea de recurs se anexează și documentul, legalizat în modul stabilit, care atestă împuternicirile acestuia, dacă în dosar lipsește o astfel de împuternicire.

Cererea de recurs se depune la serviciul grefă al Curții Supreme de Justiție, însoțită de atâtea copii câți participanți la proces sunt, cu achitarea obligatorie a taxei de stat.

84. Care este procedura de judecare a recursului?

Recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces. Completul din 5 judecători decide asupra oportunității invitării participanților sau a reprezentanților acestora pentru a se pronunța cu privire la problemele de legalitate invocate în cererea de recurs. Examinând cererea de recurs, instanța verifică, pe baza actelor din dosar, în limitele motivelor invocate în cerere, legalitatea

deciziei atacate, fără a administra probe noi. În final, se adoptă o decizie, care nu mai poate fi contestată cu vreo altă cale de atac.

85. În ce constă revizuirea unei hotărâri judecătorești definitive?

În mod normal, după parcurgerea tuturor căilor de atac sau prin neexercitarea acestora în termenul prevăzut de lege, hotărârea judecătorească devine definitivă și irevocabilă, nemaiputând fi contestată în vreo instanță națională. Însă, există situații în care pot fi descoperite unele circumstanțe, care dacă ar fi fost cunoscute la data judecării, s-ar fi putut pronunța o altă soluție.

86. Care sunt temeiurile de revizuire a unei hotărâri judecătorești intrate în vigoare?

Revizuirea se declară în cazul în care:

- s-a constatat, prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în legătură cu pricina care se judecă;
- au devenit cunoscute unele circumstanțe sau fapte esențiale ale pricinii care nu au fost și nu au putut fi cunoscute revizuentului dacă acesta dovedește că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a pricinii;
- instanța a emis o hotărâre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces;
- s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere; a fost aplicată o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională și la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată sau Curtea Supremă de Justiție a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale sau din hotărârea Curții Constituționale rezultă că prin aceasta s-a încălcat un drept garantat de Constituție sau de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului; Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau Guvernul Republicii Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova;
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională.

87. Cine poate cere revizuirea unei hotărâri judecătorești definitive?

Sunt în drept să depună cerere de revizuire:

- părțile și alți participanți la proces;
- persoanele care nu au participat la proces, dar care sunt lezate în drepturi prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească;
- agentul guvernamental, în cazurile prevăzute de lege.

88. Care este termenul de depunere a cererii de revizuire?

Potrivit art. 450 din Codul de procedură civilă, termenul de depunere a cererii de revizuire este de 3 luni, care începe să curgă diferit, în funcție de temeiul invocat pentru revizuire.

De exemplu, în cazul în care temei de revizuire servește faptul că, prin sentință penală irevocabilă, au fost declarate mincinoase depozițiile martorului sau fals raportul de expertiză, termenul de 3 luni va începe să curgă din ziua în care a devenit irevocabilă sentința penală.

89. Care este instanța competentă să examineze cererea de revizuire?

Cererea de revizuire împotriva unei hotărâri rămase irevocabilă prin neatacare se va depune la instanța care s-a pronunțat asupra fondului. În cazul în care hotărârea, fiind supusă căilor de atac (apel sau recurs), a fost menținută, modificată sau casată, emițându-se o nouă hotărâre, cererea de revizuire se va depune la instanța care s-a pronunțat ultima.

Cererea de revizuire se depune în scris, indicându-se în mod obligatoriu temeiurile revizuirii și anexându-se probele ce le confirmă. Nu se admite depunerea repetată a cererii de revizuire în aceleași temeiuri.

Instanța examinează cererea de revizuire în ședință publică în conformitate cu normele de examinare a cererii de chemare în judecată. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea cererii de revizuire. La examinarea cererii părțile sunt în drept să se refere numai la dovedirea faptelor care stau la baza cererii de revizuire.

90. Ce se întâmplă dacă cererea de revizuire este admisă?

După ce examinează cererea de revizuire, instanța poate adopta una din următoarele soluții: fie respinge cererea de revizuire ca fiind inadmisibilă, fie o admite. În ambele cazuri se adoptă o încheiere. În cazul în care cererea de revizuire este admisă, prin aceeași încheiere instanța anulează hotărârea supusă revizuirii și dispune trimiterea cauzei la o nouă judecare în prima instanță, în instanța de apel sau recurs, după caz, astfel având loc o nouă judecată care se va finaliza cu adoptarea unei noi hotărâri.

91. În ce constă executarea silită?

Procedura de executare are sarcina de a apăra și a realiza drepturile și libertățile persoanelor prin executarea silită a hotărârilor și încheierilor judecătorești, atunci când ele nu sunt executate de bunăvoie. Executarea silită constă în forțarea de către organele de executare a celui obligat printr-o hotărâre judecătorească să-și îndeplinească prestația față de persoana îndreptățită.

În cadrul procedurii de executare silită, persoana în favoarea căreia este emis actul executoriu este numită creditor, iar cea de la care se urmărește executarea se numește debitor.

Principalele acte normative care reglementează procedura de executare silită sunt:

- Codul de executare nr. 443/2004;
- Legea nr. 113/2010 privind executorii judecătorești.

92. Cine efectuează executarea silită?

Executorul judecătoresc este unica persoană autorizată să efectueze executarea silită a documentelor executorii. Executorul judecătoresc poate întreprinde acțiuni de executare silită doar în circumscripția camerei teritoriale a executorilor judecătorești în care biroul său își are sediul.

Executorii judecătorești activează în baza Legii nr. 113/2010 privind executorii judecătorești.

93. Cum se inițiază procedura de executare silită?

Temei pentru intentarea procedurii de executare silită va servi cererea depusă de către creditor la un executor judecătoresc. La cerere se anexează obligatoriu documentul executoriu executoriu, în original. Documentele executorii sunt enumerate expres în art. 11 al Codului de executare. Cel mai des întâlnit document executoriu este titlul executoriu.

94. Ce trebuie să știm despre titlul executoriu?

Titlul executoriu este un document oficial care se eliberează în baza hotărârii judecătorești de către prima instanță la cererea creditorului, după rămânerea definitivă a hotărârii. Titlul executoriu poate fi prezentat spre executare în decurs de 3 ani de la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești în al cărei temei a fost emis, dacă legea nu prevede altfel. În caz de depunere a cererii de executare silită după expirarea acestui termen, se va refuza în intentarea procedurii. Dacă are loc restituirea documentului executoriu care nu a fost executat sau a fost executat parțial, noul termen pentru prezentarea documentului executoriu se calculează din ziua în care documentul a fost restituit creditorului.

95. În ce constau cheltuielile de executare?

Cheltuielile de executare se compun din taxele pentru efectuarea actelor executorului judecătoresc, spezele procedurii de executare și onorariul executorului judecătoresc.

Taxele pentru efectuarea actelor executorului judecătoresc sunt plățile căror mărime este stabilită de Guvern, pe care creditorul sau partea care solicită efectuarea acestor acțiuni le va achita pentru toate acțiunile efectuate de executorul judecătoresc din oficiu sau la cererea părților în procedura de executare.

Spezele procedurii de executare, a căror mod de determinare a mărimii este stabilit de Guvern, se constituie din cheltuielile pentru:

- transportul, păstrarea și vânzarea bunurilor debitorului;
- deschiderea forțată și închiderea încăperilor, strămutarea sau înlăturarea îngrădirilor;
- remunerarea specialiștilor, experților, martorilor asistenți și altor persoane antrenate în procesul de executare, în conformitate cu legea;
- deplasările executorului judecătoresc efectuate în cadrul procedurii de executare;
- căutarea debitorului și a bunurilor lui;
- transferul (expedierea) sumelor încasate;
- transmiterea sau înmânarea încheierilor, înștiințărilor, telegramelor etc.;
- asigurarea aducerii forțate a debitorului;

- organizarea și desfășurarea licitației;
- plățile bancare pentru transferul și convertirea mijloacelor bănești;
- eliberarea copiilor și duplicatelor de pe actele procedurale;
- comunicarea actelor executorului judecătoresc.

Nu sunt considerate cheltuieli de executare cheltuielile suportate de părțile în procedura de executare pentru asistență juridică.

96. Cine achită cheltuielile de executare silită?

După identificarea actelor de executare și a cheltuielilor necesare pentru efectuarea lor, creditorul este obligat, în termen de până la 7 zile de la înștiințare, să achite în avans cheltuielile menționate și este în drept să pretindă restituirea lor ulterioară din contul debitorului.

În cazul în care creditorul nu avansează cheltuielile pentru efectuarea actelor de executare în termenul indicat, executorul judecătoresc dispune, prin încheiere motivată, amânarea executării, fapt despre care informează imediat creditorul. Dacă, în termen de 3 luni de la data emiterii înștiințării despre obligația avansării cheltuielilor de executare, creditorul nu va avansa cheltuielile, documentul executoriu se remite acestuia fără a fi executat.

97. În ce constă procedura de executare silită?

În termen de 3 zile după primirea documentului executoriu, executorul judecătoresc emite o încheiere cu privire la intentarea procedurii de executare, pe care o expediază părților în procedura de executare în cel mult 3 zile de la emiterie, și propune debitorului de a executa documentul executoriu în termen de 15 zile, fără să întreprindă acțiuni de punere în executare a documentului executoriu. La încheierea cu privire la intentarea procedurii de executare va fi anexat borderoul de calcul al cheltuielilor de executare legate de plata taxei de intentare și de arhivare a dosarului de executare.

În termenul stabilit de executorul judecătoresc în încheierea de intentare a procedurii de executare, părțile sunt obligate să se prezinte în fața executorului judecătoresc pentru a li se comunica drepturile și obligațiile lor, inclusiv posibilitatea de conciliere sau, după caz, de determinare a modalității de executare și/sau a consecutivității de urmărire a bunurilor debitorului.

În cazul în care părțile sau una dintre părți nu se prezintă ori concilierea nu finalizează cu încheierea unei tranzacții, executorul judecătoresc consemnează faptul într-un proces-verbal și continuă urmărirea patrimoniului debitorului.

98. Ce acțiuni au loc în cadrul executării silită?

În cadrul executării silită are loc:

- urmărirea mijloacelor bănești (inclusiv în valută străină) în numerar ale debitorului;
- urmărirea mijloacelor bănești (inclusiv în valută străină) de pe conturile bancare ale debitorului;
- urmărirea bunurilor debitorului prin aplicarea sechestrului pe bunuri și prin vânzarea sau administrarea lor silită;
- urmărirea salariului, pensiei, bursei și altor venituri ale debitorului;

- urmărirea mijloacelor bănești (inclusiv în valută străină) și bunurilor debitorului care se află la terți;
- ridicarea de la debitor și predarea către creditor a obiectelor indicate în documentul executoriu;
- alte măsuri prevăzute de lege.

99. Care sunt măsurile de asigurare silită?

În scopul asigurării executării documentului executoriu, odată cu intentarea procedurii de executare, executorul judecătoresc este în drept:

- să aplice sechestru pe mijloacele bănești sau pe bunurile debitorului;
- să interzică debitorului de a săvârși anumite acte;
- să interzică altor persoane de a transmite debitorului bunuri sau de a îndeplini față de el alte obligații.

Încheierea privind asigurarea executării documentului executoriu poate fi contestată în instanță de judecată. În cadrul examinării cererii de contestare a aplicării măsurilor de asigurare, instanța de judecată nu poate dispune suspendarea executării încheierii prin care acestea au fost aplicate. Sistarea executării încheierilor de aplicare a măsurilor de asigurare a executării, în cazul anulării acestora de către instanță, se admite doar în temeiul încheierii executorului judecătoresc.

Ridicarea măsurilor de asigurare se dispune prin încheiere a executorului judecătoresc, din oficiu, în cazul în care debitorul achită datoria și restituie cheltuielile de executare.

100. Care sunt bunurile debitorului care nu pot fi urmărite?

În cadrul executării silite nu pot fi urmărite:

- 1) bunurile strict necesare uzului personal sau casnic al debitorului persoană fizică și al membrilor lui de familie:
 - a) îmbrăcămintea, pentru fiecare persoană: un palton de iarnă și unul de toamnă, un costum de iarnă și unul de vară (pentru bărbați), două rochii sau două costume de vară și două de iarnă (pentru femei), o pălărie și o căciulă de iarnă, două broboade de vară și două de iarnă (pentru femei), altă îmbrăcămintă întrebuințată timp îndelungat și care nu are valoare;
 - b) încălțăminte, lenjeria de corp și de pat, cu excepția obiectelor confecționate din materiale prețioase, precum și a obiectelor care au valoare artistică;
 - c) toate bunurile copiilor;
 - d) mobila: câte un pat și un scaun pentru fiecare persoană, o masă, un dulap pentru familie;
 - e) icoanele și portretele de familie, verighetele;
 - f) ordinele, medaliile, alte semne distinctive cu care a fost decorat debitorul sau membrii lui de familie;
 - g) obiectele (inclusiv manualele și cărțile) necesare debitorului pentru a-și continua exercitarea profesiei;
 - h) mijloacele de transport speciale pentru persoanele cu dizabilități, obiectele necesare persoanelor cu dizabilități și bolnavilor, destinate îngrijirii lor;
 - i) produsele alimentare în cantități necesare pentru hrana debitorului și a membrilor lui de familie pe 3 luni;

- j) combustibilul necesar în prepararea bucatelor și încălzirea locuinței familiei în perioada rece a anului;
- 2) semințele de culturi agricole pentru însămânțare și sădire;
- 3) nutrețul pentru vitele care nu au fost urmărite, necesar până la strânsul nutrețurilor noi sau până la scoaterea vitelor la pășunat, după caz;
- 4) produsele agricole perisabile, conform unei liste aprobate de Guvern;
- 5) bunurile din domeniul public al statului sau al unităților administrativ-teritoriale;
- 6) alte bunuri care, conform legii, nu pot fi urmărite.